

2022 Jälkisanat Gimbutas-arvioon

Uusi genomitutkimus ja erityisesti muinais-DNA:n kehittyneet analyysitekniikat ovat tuoneet selvyyttä Euroopan asuttamisen historiaan. Gimbutasin esittämä arvio, että Kurgan-kulttuurin indoeurooppalaiset muuttivat ratkaisevasti Euroopan väestön koostumuksen ja kulttuurin, osui aivan hämmästyttävän tarkasti oikeaan. Pääpiirteissään Euroopan asuttaminen tapahtui kolmessa vaiheessa, eli ensin Eurooppaan saapui Lähi-Idästä, Afrikasta ja Aasiasta metsästäjä-keräilijöitä pieninä ryhminä. Heidän löydetyistä DNA:staan on päätelty, että nämä alkuperäiset eurooppalaiset olivat tummaihoisia ja sinisilmäisiä. Suurempi muuttoaalto tuli Lähi-Idästä maanviljelyksen kehittymisen jälkeen noin 8000 vuotta sitten, ja se levisi Balkanin kautta ja toisaalta Välimeren rannikkoa pitkin pohjoisemmaksi Eurooppaan. Tämä väestö viljeli maata ja on vaikuttanut eurooppalaiseen geeniperimään noin 20-30%, mikä näkyy erityisesti äitilinjoissa eli naisten kautta välittyneessä perimässä.

Noin 5000 vuotta sitten Etelä-Venäjän aroilta saapuneet paimentolaiset ja karjankasvattajat, jamnat, muuttivat Euroopan väestöä dramaattisesti, ja erityisesti isälinjojen eli Y-kromosomin osalta. Nämä arkeologisten löytöjen perusteella sotaisiksi todetut indoeurooppalaisen kielen puhujat etenivät nopeasti uusien innovaatioiden eli hevosten vetämien vankkureiden ansiosta. He olivat tehokkaita levittämään yhteisöä johtavien miesten perimää myös lisääntymällä aiemman eurooppalaisen väestön naisten kanssa. Noin 70-80% Keski-Euroopan isälinjoista on lähtöisin jamnoilta, ja Brittein saarilla jopa 90%. Genomien perusteella nähdään, että yksittäiset korkean sosiaalisen statuksen miehet saivat paljon jälkeläisiä, ja heidän poikansakin onnistuivat jatkamaan sukua tehokkaasti. Ääriesimerkki tällaisesta ilmiöstä on keskiajalla Irlannissa hallinnut Niall, jonka jälkeläisiä on nykyään 2-3 miljoonaa. Tämä ilmiö osoittaa, että yhteiskunta on ollut vahvasti hierarkkinen ja patriarkaalinen.

Hämmästyttävää kyllä, myös indoeurooppalaiset kielet korvasivat aiemmin Euroopassa puhutut kielet. Oikeastaan vain suomalais-ugrilaiset kielet onnistuivat valtaamaan pienen pohjoisen kolkan, jossa myös väestön koostumus on aika erilainen kuin Keski-Euroopassa.

Graeber & Wengrove käsittelevät vuonna 2021 ilmestyneessä kirjassaan ”The dawn of everything” maanviljelyksen syntyä neoliittisella ajalla. He ottavat esiin Gimbutasin teorian, ja toteavat, että hän oli pääosin oikeassa. Mutta Gimbutas sai osakseen vihamielisiä hyökkäyksiä ja vähättelyä, koska hän oli nainen. Arkeologian alalla suuret teoriat ovat olleet sallittuja vain miespuolisille neroille.

Lähteet:

David Reich: Who We Are and How We Got Here: Ancient DNA and the New Science of the Human Past. Oxford University Press 2018

Saatavilla myös suomennettuna. ”Keitä olemme ja miten päädyimme tähän”. Terra Cognita.

Graeber, David & Wengrove, David: The dawn of everything. Penguin. Random House 2021.

Saatavilla myös suomennettuna. ”Alussa oli... Ihmiskunnan uusi historia”

J.Holvikivi